

Informace Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy pro školy k používání vázaného a nevázaného písma ve výuce

V Praze dne 29. června 2015

Č.j.: MSMT-18492/2015

V letech 2010–2012 proběhlo na MŠMT ve spolupráci s PedF UK v Praze pokusné ověření v té době jediného uceleného systému nevázaného písma CS. Vzhledem ke skutečnosti, že nevázané písmo začala tvořit i další nakladatelství a vzniklo tudíž několik jeho variant, byla sestavena pracovní skupina při MŠMT, která vytvořila informační dokument, jak postupovat při výuce nevázaného a vázaného písma ve školách. Dokument je směřován do škol, k žákům a k zákonným zástupcům a byl konzultován na veřejném semináři s pedagogy z praxe.

Úvod

Vázané a nevázané písmo

Nevázané (nespojité) písmo neboli skript je dalším typem písma vedle písma vázaného (spojitého) neboli kurzívy. Vázané písmo je charakteristické napojováním jednotlivých písmen ve slově na sebe. Během psaní je psací nástroj stále položen na papír, každé písmeno je tvořeno souvislým plynulým pohybem, který plyne zleva doprava. Pro nevázané písmo je charakteristická jeho podobnost písmu tiskacímu. Jednotlivá písmena ve slovech nejsou na sebe vázána či jsou vázána jenom částečně. Při psaní jednotlivých písmen dochází k přerušování kontaktu psacího nástroje s podložkou. V obou případech se jedná o písmo psací. Oba typy písma (vázané, nevázané) mají své varianty, které se od sebe odlišují v drobných odchytkách. Žádná z variant jednotlivých typů písma není kodifikována, a tedy upřednostňována.

Pokusné ověřování nevázaného písma

Cílem PO bylo mj. připravit validní závěry, které umožní rozhodnout o využití nevázaného písma ve školní výuce, a dále zjištění, zda rozvoj písmařské dovednosti prostřednictvím nevázaného písma je pro žáky vhodný. Jednalo se tedy především o didaktické hledisko výuky, při kterém se sledovaly určité aspekty – motivace žáků, individualizace tvarů písmen, didaktické postupy učitele, specifika práce se žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, využití didaktických materiálů apod.

Z uvedeného vyplývá, že PO nebylo koncipováno primárně jako vědecký výzkum, jehož cílem by bylo zjistit objektivní závěry, ale pouze jako posouzení rozvoje písmařské dovednosti žáků na základě hodnocení kvalitativních znaků ověřovaného písma. Na základě odborných diskuzí se dospělo k závěru, že pilotní ověření dalších vznikajících variant nevázaného písma ze strany MŠMT nejsou nutné, vzhledem k nepředpokládaným výrazným odchytkám v didaktice výuky.¹

¹ Zde je potřeba zdůraznit jeden důležitý aspekt každého PO. Jeho vyhlášení je naprosto individuální, jednotlivé kroky jsou zaměřeny na předem určené cíle a závěry z něj jsou vždy doporučující. Po ukončení PO záleží na vyhlášující instituci (v tomto případě na MŠMT), jak s doporučeními a závěry naloží. Může upravit legislativu, vydat metodické postupy nebo jenom doporučení apod. Podle rozhodnutí jsou závěry z PO závazné (např. úprava legislativy) nebo nezávazné (metodický postup, doporučení apod.).

Po PO užití písma CS nedospělo MŠMT k žádným závazným závěrům. Byla pouze ověřena varianta nevázaného písma, která však nebyla kodifikována, ani určena jako jediná možná. Důležité je v tomto případě připomenout, že také klasické vázané písmo je používáno pouze na základě úzu, ale není normalizováno. Proto i zde lze najít různé odchylky, které je nutné tolerovat. Totéž platí i u písma nevázaného.

Pravidla používání nevázaného a vázaného písma

Škola

Orientace na trhu

Je plně v kompetenci ředitele školy, který typ výukových materiálů zvolí pro výuku písma v dané škole (§ 164 odst. 1 písm. a) ŠZ). Při výběru nakladatelství je vhodné zohlednit následující kritéria:

- dostupnost a úroveň učebních pomůcek a metodických materiálů,
- poskytovanou metodickou podporu,
- možnosti vzdělávání učitelů v práci s danou metodou.

Školní vzdělávací program

Ředitel školy je zodpovědný za volbu vzdělávacích postupů a výukových metod, které jsou uvedeny ve školním vzdělávacím programu, a škola nemá povinnost žádat k tomu písemný souhlas zákonných zástupců (§ 5 odst. 2 a 3 ŠZ). V případě, že nabízí variantní metody výuky v paralelních třídách či jedné třídě, konzultuje s nimi pouze zařazení žáka do dané třídy/skupiny.

Další vzdělávání pedagogických pracovníků

Pokud učitel bude vyučovat nevázané písmo, měl by se seznámit s metodikou výuky. Volba způsobu proškolení je plně v kompetenci ředitele školy. V zájmu zajištění kvalitní výuky pro žáky je při volbě proškolení učitele vhodné upřednostnit absolvování akreditovaných kurzů a vzdělávacích programů vedených kvalifikovanými lektory nebo formu metodické pomoci přímo od nakladatele. Není-li z časových důvodů jiná možnost, je třeba dbát alespoň na řádné prostudování metodické příručky. To platí zejména v případě, že učitel učí vázané písmo a do třídy přestoupí žák, který se učil psát písmem nevázaným.

Organizace výuky

Výuka dvou typů písma může být realizována:

- v samostatných paralelních třídách,
- v rámci jedné třídy při společných hodinách českého jazyka při výuce techniky psaní,
- v rámci jedné třídy při hodinách českého jazyka, kdy lze žáky rozdělit pouze pro účely výuky techniky psaní.

Vždy musí být zařazen také nácvik grafomotorických dovedností.

Zvolí-li škola pro metodu výuky psaní nevázané písmo, je nezbytné žáky vždy, optimálně do konce 3. ročníku základní školy, naučit číst písmo vázané.

Zajištění didaktických materiálů

Povinností školy je zajistit odpovídající didaktický materiál k výuce písma v plném rozsahu pro všechny žáky školy, kteří se výuky písma účastní (§ 27 odst. 3 ŠZ). V případě přestupu žáka ze školy, ve které byl vyučován jiným typem písma, je škola povinna mu umožnit pokračovat ve výuce v původně vyučovaném *typu* písma (vázané, nevázané) a k tomu zajistit odpovídající didaktický materiál (§ 49 odst. 3 ŠZ). Není nutné zajistit výuku a didaktický materiál k původně vyučované *variantě* daného typu písma.

Přístup k žákům

Při výuce žáků je nezbytně nutné respektovat ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) ŠZ, tj. zohledňování vzdělávacích potřeb jednotlivce. To v souvislosti s volbou vázaného a nevázaného písma znamená: jestliže se prokáže, že pro daného žáka výuka určitým typem písma není vhodná, měla by mu škola, po dohodě se zákonným zástupcem, umožnit výuku jiným typem písma (avšak vždy s ohledem na vzdělávací potřeby žáka, nikoliv pouze na žádost zákonného zástupce). Přestoupí-li žák ze školy, kde byl vyučován jinému typu písma, má škola povinnost umožnit mu pokračovat ve výuce v totožném typu písma. Nemá však povinnost zajistit výuku v dané variantě typu písma (§ 49 odst. 3 ŠZ).

Informace pro zákonné zástupce a veřejnost

Škola je povinna informovat zákonné zástupce o zvolených vzdělávacích postupech a výukových metodách (§ 5 odst. 3 ŠZ), které musí být zakotveny v ŠVP, (např. webová stránka školy, veřejně přístupná nástěnka, informace při zápisu k povinné školní docházce, informační schůzky se zákonnými zástupci apod.).

Zákonní zástupci

Zákonní zástupci mají možnost zvolit pro své dítě školu na základě svého uvážení. Při výběru školy by se zákonný zástupce měl seznámit s jejím ŠVP, vzdělávacími postupy a využívanými výukovými metodami. Škola by měla být v tomto ohledu součinná a poskytnout potřebné informace. Pokud zákonnému zástupci ŠVP dané školy (včetně spádové) nevyhovuje, může zvolit pro vzdělávání svého dítěte školu jinou. Pokud dítě přestoupí na jinou školu, má právo pokračovat ve výuce takového typu písma, které se vyučovalo na škole původní, avšak bez ohledu na jeho variantu.

Vysvětlivky

Typ písma – vázané a nevázané (spojité, nespojitě)

Varianta typu písma – různé odchylky psaní písmen a číslic u vázaného či nevázaného písma (podle nakladatele)

Zkratky

ŠZ – zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

MŠMT – Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

PedF UK – Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy

PO – pokusné ověřování

CS – Comenia Script

ŠVP – školní vzdělávací program